

ሕዝብ ጥቅሙን እንዲቃወም የተካሄደ ዘመቻ

አዲስ ቶልታ

የከተማ ቦታን በሊዝ ስለሚዘገግ በሕዝብ ተወካዮች ምክርቤት ፀደቀ ሕዳር 18/2004 ዓ/ም በነጋሪት ጋዜጣ የወጣው አዋጅ የሠጡ የመወያያ አጀንዳ ለመሆን በቅቷል። የዚህን አዋጅ መሰረታዊ ይዘት ለመረዳት ከአዋጁ ከመሳሳት ይልቅ የአፈጻጸሙ ሕገመንግሥት ላይ ስለሚወጡ ይዘታና አጠቃቀም የተደነገገውን መመልከት አስፈላጊ ነው።

የአፈጻጸሙ ሕገመንግሥት አንቀጽ 40 ንዑስ አንቀጽ 3 “የገጠርም ሆነ የከተማ መሬትና የተፈጥሮ ሃብት ባለቤትነት መብት የመንግሥትና የሕዝብ ብቻ ነው። መሬት የሚያሸጥ የሚይዘው የኢትዮጵያ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የጋራ ንብረት ነው” ይላል። ባለሃብቶች በዚህ የኢትዮጵያ ብሔሮች ብሔረሰቦችና ሕዝቦች የጋራ ንብረት በሆነ መሬት የሚጠቀሙትም ሁኔታ በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 6 ላይ “መንግሥት ለግል ባለሀብቶች በሕግ በሚገባበት ክፍያ በመሬት የሚጠቀም መብታቸውን ያስከብርላቸዋል። ዝርዝሩ በሕግ ይወሰናል” በሚል ሰፍሯል።

“የከተማ ቦታን በሊዝ ስለሚዘገግ” በሚል በቅርቡ የወጣው አዋጅ፣ በዋናነት ከላይ በተጠቀሱት የሕጎች ሁሉ ምንጭ የሆነው ሕገመንግሥታዊ ድንጋጌዎች ላይ የተመሠረተ ነው። ይህን እንጂ በአዋጁ ላይ አስተያየት የሰጡ አንዳንድ ግለሰቦችና የፖለቲካ ፓርቲዎች፣ የከተማ ቦታ የሊዝ አዋጅ ላይ ያሉትን ድንጋጌዎች፣ ከዚህ ቀደም የሚታወቅና አዲስ አድርገው ያቀረቡበትን ሁኔታ አስተዋለናል። በተለይ አነጋጋሪ የሆነው የአዋጁ ክፍል ነባር ይዘቱን የሚጥላቸው ነበር። አዋጁ “ነባር ይዘታቸውን ወደ ሊዝ ስሪት ስለሚቀየርበት ሁኔታ” በሚል ርዕስ ንዑስ (አንቀጽ 6) ስር ይህን ጉዳይ የሚጥላቸው ድንጋጌዎችን በግልፅ አስፈሯል። በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 3 በነባር ይዘቱ ላይ የሠፈረ ንብረት ባለቤትነት ከወይስ በስተቀር በማንኛውም መንገድ ለሌላ ሰው ሲተላለፍ፣ ንብረቱ የተላለፈለት ሰው የቦታው ባለይዘቱ ለሆነ የሚቻለው በሊዝ ሥሪት መሠረት ይሆናል” ይላል። ከዚህ ባለፈ፣ የከተማ ቦታን በሊዝ ስለሚዘገግ የወጣው አዋጅ ከዚህ፣ “ነባር ይዘታቸውን በቀጥታ ወደሊዝ ይተላለፋሉ” የሚል ድንጋጌ የለውም። ነባር ይዘቱ ወደሊዝ ሥርዓት የሚገባው ባለይዘታው በመሬቱ ላይ ያለውን የሚጠቀም መብት በቃኝ ብሎ መሬቱን ከወይስ ወጭ ወደሌላ ወገን ሲያስተላልፍ ብቻ ነው። በወይስ ሲዘዋወር ነባር ባለይዘታን ት እንደነበረ ይቀጥላል። ይህን ጉዳይ በተመለከተ በሕዝቡ ዘንድ የተነሳና ጎልቶ የወጣ አንድ ጥያቄ ተስተዋለ። ይህም አዋጁ ነባር ባለይዘታቸው “የእኔ ነው” ብለው ይዘውት የቆዩትን መሬት በሽያጭ ወደ ሌላ ሰው አዘዋወረው የሚጠቀም መብታቸውን ያሳጣል የሚል ነው።

በዚህ ጉዳይ ላይ ግልፅ እይታ ይኖረን ዘንድ ቀደም ሲል ከጠቅሰነው የሕገመንግሥቱ አንቀጽ 40 ንዑስ አንቀጽ 3 አኳያ ማት ይኖርብናል። በዚህ የሕገመንግሥቱ አንቀጽ መሠረት መሬት የግለሰቦች የግል ሃብት አይደለም የሕዝብና የመንግሥት የጋራ ሐብት እንጂ። በመሆኑም በቅርቡ ከወጣው የሊዝ አዋጅ ቀደም ሲል መሬት የያዙ

ግለሰቦችም በሜቱ ላይ ያላቸው መብት የሚጠቀም መብት ብቻ ነበር። ሜቱን የያዙት ከመንግስት ጋር በገበት የከራይ ወል በመሆኑ የከራይ ይዘታ መሆኑ መታወቅ አለበት። ባለይዘታዎች የቦታ ግብር በሚል ሜቱ እንደሚኝበት ከተማ በካሬ ሜትር የተወሰነ የከራይ ክፍያ በየአመቱ ሲከፍሉ መቆየታቸውም ይታወቃል። ለማለት የተፈለገው ይህ አሁን የወጣው የከተማ ቦታ የሊዝ አዋጅ የነባር ባለይዘታዎችን የከራይ ባለይዘታነት መብት አልነካም። ይህን እንጂ ነባር ባለይዘታው በከራይ የያዘው ሜት ላይ ያለውን የሚጠቀም መብት “በቃኝ” ብሎ ከወጣው ውጭ ወደ ሌላ ሦስተኛ ወገን ሲያዘዋወር፣ አዲሱ ባለይዘታ ሜቱን የሚይዘው ከመንግስት ጋር በሚገባው የሊዝ ስምምነት ይሆናል። የከተማ ሜት አጠቃቀምና ባለይዘታነት የሚወስን አዋጅ ወጥቶ በስራ ላይ በመሆኑ አዲሱ ባለይዘታ በዚህ አዋጅ መሠረት ከመንግስት ጋር የሊዝ ወል ተስማምቶ ሜቱን እንዲይዝ ይደረጋል ማለት ነው።

እዚህ ላይ በብዙዎች ዘንድ መደናገርን የፈጠረው “ነባሩ ባለይዘታ በሜቱ ላይ የነበረውን የሚጠቀም መብቱን ለሦስተኛ ወገን አሳልፎ ሲሰጥ የሚገኘው ጥቅም ምንድነው?” የሚለው ነው። ይህ መደናገር የተፈጠረው ሜትን ሕገ መንግስቱ ላይ ከሰፈረው ድንጋጌ ውጭ እንደሚሸጥና እንደሚሸጠው የግል ንብረት በመመልከት ነው። ይህም “ባለይዘታው ሜቱን የሚሸጥ መብት ነበረው፣ አዋጁ ይህን መብቱን ነጠቀው” የሚል የተሳሳተ መሻሻ አለው። ይህን እንጂ ግለሰቦች ወትሮም የባለቤትነት መብት ያላቸው በሜቱ ላይ ሳይሆን፣ በሜቱ ላይ ባፈሩት ንብረት ላይ ብቻ ነው። ይህም ሆኖ፣ ማለትም ነባር ባለይዘታዎች የባለቤትነት መብቱ የሕዝብና የመንግስት በሆነው ሜት የሚጠቀም መብት ስላላቸው፣ ይህን የሚጠቀም መብታቸውን አሳልፈው መሸጠት ይችላሉ። እዚህ ላይ ማጠቃለያ የሚቱ ባለይዘታ ሜቱን የሚይዘው ከመንግስት ጋር በሚገባው የሊዝ ስምምነት መሰረት ነው ካልን፣ ይህ ሜቱን የሚጠቀም መብቱን አሳልፎ የሚሸጠው ነባሩ ባለይዘታ ወደሚገኘው ጥቅም እንመለስ።

በቅረቡ የወጣው የከተማ ቦታ የሊዝ አዋጅ የነባር ይዘታን የሚጠቀም መብትን የሚተላለፍ ጥያቄን በተመለከተ ግልፅ ምላሽ ሰጥቷል። የአዋጁ አንቀፅ 6 ንዑስ አንቀፅ 7 “ወደ ሊዝ ሥራት የሚገቡ ይዘታዎችን በተመለከተ ተፈጻሚ የሚሆነው የሊዝ ክፍያ መጠን በአካባቢው የሊዝ መሻሻ ዋጋ መሠረት ይሆናል” ይላል። እዚህ ላይ በሊዝ መሻሻ ዋጋና በጨታ የሊዝ ዋጋ መሻሻል ሠራ ልዩነት ያለ መሆኑ ሊታወስ ይገባል። ለምሳሌ አዲስ አበባ ላይ እስካሁን የሚሰራበት የሊዝ የመሻሻ ዋጋ በካሬ ሜትር 200 ብር ነው። ይህን እንጂ ሜቱ እንደሚኝበት ሁኔታ በካሬ ሜትር ከ 20 ሺህ ብር በላይ የሊዝ ጨታ ዋጋ የተሸጠበት ሁኔታም ተስተውሏል። በሊዝ የመሻሻና የጨታ ዋጋ መሻሻል ያለው ልዩነት ይህን ይመስላል።

እንግዲህ አንድ ነባር ባለይዘታ በሜቱ ላይ ያለውን የሚጠቀም መብት ለሌላ ግለሰብ /ድርጅት/ አሳልፎ ሲሰጥ፣ መንግስት ከአዲሱ ባለይዘታ ጋር የሊዝ ስምምነት የሚገባው በጨታ ሳይሆን በሊዝ መሻሻ ዋጋ ነው ማለት ነው። ነባር ባለይዘታውና አዲሱ ባለይዘታ በመሻሻና በጨታ ዋጋ መሻሻል ባለው ልዩነት ላይ ይደራጀራሉ። በሁለቱ ስምምነት መሰረት ከሊዝ መሻሻ ዋጋ በላይ ያለውን ክፍያ የሚገኘው ነባር ባለይዘታው ይሆናል። እርግጥ በሊዝ

ማሻሻያ በጨታ ዋጋ ማከል ነባር ባለይዘታውን ተጠቃሚ ሊያደርግ የሚችል ጉልህ ልዩነት እንዲኖር መቼት በአግባቡ የለማ ሊሆን ይገባል። መቼት በማሻሻያ አካባቢ የሚሰጠው ልማትና የኢኮኖሚ እንቅስቃሴም በዋጋው ልዩነት ላይ ተፅዕኖ አለው። የመቼት አቅርቦትና ፍላጎት ማዘንም እንዲሁ ተፅዕኖ ይኖረዋል። መንግስት ለሊዝ የሚቀርበው መቼት፣ ማለትም የመቼት አቅርቦት መጠን ከፍላጎት ጋር ያለው ንፅፅር በጨታ መድረሻ ዋጋ ላይ እንዲሁ ተፅዕኖ ይኖረዋል ማለት ነው።

እዚህ ላይ ዋናው ትኩረት ሊሆነው የተፈለገው ነባር ባለይዘታው የመጠቀም መጠኑን ለሦስተኛ ወገን ሲያሳይ፣ ከጨታ ማሻሻያ በላይ ባለ ዋጋ ላይ የሚደራጀር መጠን ያለው መሆኑና፣ የሚገኘው ጥቅምም ከሊዝ ማሻሻያ ዋጋ ባላይ ያለው በመቼት የመጠቀም መጠኑን ተደራጅሮ ያስተላለፈበት ዋጋ ነው። በሌላ አነጋገር መንግስት ከአዲሱ ባለይዘታ ጋር የሊዝ ወል ከማሳበት ማሻሻያ ዋጋ በላይ ያለው የመቼት ዋጋ ለነባር ባለይዘታው የሚከፈል ነው።

ነባር ይዘታን ከማዘዋወር ጋር በተያያዘ አዋጁ የሚሰጠው ከላይ የተጠቀሱት ቢሆንም፣ አዋጁ የመጠቀሚያ ደንጋጤ ላይ የወደቁ ወገኖች እንዳሉ ግን ይታወቃል። እነዚህ ወገኖች መቼት ከያዙ በኋላ፣ ካፒታላቸውን ኢንቨስት አድርገው ከሚሰጡ ይልቅ አጥረው በማቆየት በከፍተኛ ዋጋ እየሸጡ በሚሉት የሚቆጠር ገንዘብ ሲያጋብሱ የቆዩ ናቸው። የዚህ አይነት ግለሰቦች በከተሞች አካባቢ ካፒታላቸውን፣ እውቀታቸውንና ጉልበታቸውን ኢንቨስት አድርገው ትርፍ የሚያስገኝ አንድም የልማት ሥራ ሳይሆኑ ንብረትነቱ የሕዝብና የመንግስት የሆነን መቼት በማቆየት ብቻ በአጭር ጊዜ ወስጥ “ከሥሜ ወረደላቸው እንዴ!” እስከሚሰጡ ድረስ ሚያነር ለመሆን በቅተዋል።

አሁን የከተማ ቦታን በሊዝ ስለሚዘዙ የወጣው አዋጅ ይህን ሕገወጥና ተገቢ ያለሆነ ከፍተኛ ጥቅም ያስቀራል። በአዋጁ ላይ ከፍተኛ ተቃዋሚ ያቀረቡትም እነዚህ ሕገወጥ ጥቅም የቀረባቸው ጥቂት ግለሰቦች ናቸው።

እነዚህ አዋጁ የመጠቀሚያ ግለሰቦች አደናግረው ከጎናቸው የሚሰለፉ ዜጎችን ለማጥፋት ካነሱባቸው ማደናገሪያዎች ማከል፣ “አዋጁ ዝቅተኛው የሕብረተሰብ ክፍል መቼት የሚገኝበትን ዕድል ይዘጋል። የሚጠቅመው ገንዘብ ላላቸው ባሉበት ብቻ ነው” የሚሉ ይገኝበታል። እነዚህ ግለሰቦች እንደግለሰብም እንደዜጋም ከአዋጁ ተጠቃሚ የሚሆኑ ዜጎችን አደናግረው ለተቃዋሚ አብረዋቸው እንዲሠለፉ ለማድረግም ጥረዋል። ሕዝቡ ወስጥ ለተፈጠረው ማደናገር ዕውነታውን አዛብተው ያቀረቡ የተወሰኑ የመገናኛ ብዙሃን አስተዋፅኦም አለበት።

መንግስት ያወጣው የሊዝ አዋጅ አነስተኛና ማከለኛ ገቢ ያላቸውን የከተማ ነዋሪዎች ባለሙያዎች ቤት ለማድረግ የተያዘውን ፖሊሲ አይገረርም። የጋራ የተፈጥሮ ሃብት ከሆነው መቼት ላይ መንግስት የሚገኘውን ገቢ በማስደግ ማሰራተ ልማት ልማታችን ማግኘትና ማስፋፋት የሚችሉ አቅም ይኖረዋል። መረተ ልማት በተሟላ ላቸው አካባቢዎች የኮንዶሚኒየም ቤቶችን የማስገንባት አቅማ ያላደጋል። በተጨማሪም ከፍተኛ ገቢ ያላቸውን ዜጎች የሙያዎች ቤት

ባለቤት ማድረግ ላይ ላተኮረው ለሪል ስቴት ግንባታ መሰረተ ልማት የተሟላለት የሜት አቅርቦት ለጭጥር የሚያግዝ ነው፡

በግል የሚኖሩ ቤት ለመገንባት ለሚፈልጉ ዜጎችም ሜት በጨታ የሚገኝበትን ሁኔታ አመቻችቷል፡፡ አነስተኛ ገቢ ያላቸውን ዜጎች ይጎዳል የሚባለው ለሊዝ የሚከፍሉትን ዋጋን በማሰብ ከሆነ፤ አነስተኛና መካከለኛ ገቢ ያለው የህብረተሰብ ክፍል ላይ ያተኮረው የኮንዶሚኒየም የሚኖሩ ቤቶች ግንባታ እንደተጠበቀ ሆኖ፤ ሚኖሩ ቤት ለመገንባት በሊዝ ሜት የሚወስዱት ሰዎች የሊዝ ክፍያውን የሚፈፀሙት በአንድ ጊዜ ሳይሆን በ50 ዓመት በመሆኑ ክፍያው ከአቅም በላይ ነው ሊባል የሚችል አይደለም፡፡ አሁን የከተማ ሜት ግብር እየተባለ ነባር ባለይዘታዎች ከሚከፍሉት ከራይ የበለጠ አለመሆኑም መታወቅ ይኖርበታል፡፡ ከምንም በላይ መታወቅ ያለበት ግን ሜት የሕዝብ የጋራ ሐብት የሆነና ዋጋ ያለው የምርት ግብአት በመሆኑ፤ መንግስት ከሜት የሚገኘውን ገቢ በማስደግ በአጠቃላይ ለዜጎች ሊያስገኝ የሚችለውን አካላዊና ማህበራዊ ፋይዳ ነው፡፡

አዋጁ ሜትን እንደ ግብአት በመጠቀም ሐብት ማፍራት ለሚፈልጉ ግለሰቦችና ድርጅቶች ሜት ለማግኘት በሚከፍሉት የሊዝ ክፍያ የሚካኘው ገቢ የከተማን መሠረተ ልማት ለማስፋፋትና ለመገንባት ይወላል፡፡ ዜጎች የተሟላ የመንገድ፣ የወሃ፣ የኤሌክትሪክ ኃይል ... አገልግሎት እንዲያገኙ የሚያስችል የመንግስትን አቅም ያገለግላል፡፡ በዚህ አኳኑን ባለሐብቶችም ይሁኑ አነስተኛ የኑሮ ደረጃ ላይ የሚካኙ ዜጎች አጠቃላይ አካላዊና ማህበራዊ ጥቅሞችን ማግኘት ይችላሉ፡፡ በሕገመንግስቱ መሰረት የሕዝብ የጋራ ሃብት ከሆነው ሜት፣ ሕዝብ ተጠቃሚ መሆን ይችላል ማለት ነው፡፡

አዋጁ ከባለሐብቶች፣ አነስተኛ የኑሮ ደረጃ ላይ ከሚካኙ ዜጎችና በአጠቃላይ ከሕዝብ ጋር በተያያዘ በተገናኘ የሚኖረውን ፋይዳ በዝርዝር ማቅረብ ሌሎች አዋጆችን ደንቦችንና ፖሊሲዎችን መጥቀስ ስለሚፈልግ ለመጠኑ ፅዕኔታ ይህን ያህል ካልኩ ይብቃኝ፡፡ አሁን በአዋጁ ላይ የተወሰኑ ፖለቲከኞች ወደያዘት አቋም ልመለስ፡፡

የኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ አንድነት መድረክ (መድረክ) አዋጁን በተመለከተ ከወራት በፊት መግለጫ ማወጣቱ ይታወቃል፡፡ **ባለፈው ሐምሌ ጥር 17ም በዚሁ ጉዳይ ላይ ለሁለተኛ ጊዜ መግለጫ አወጥቷል፡፡ የሁለቱ መግለጫዎች ይዘት ተመሳሳይ በመሆኑ በሁለቱም ላይ የተነሱት ዋና ዋና ጉዳዮች ላይ አተኮረላሁ፡፡** መድረክ በአዋጁ ላይ ባወጣው መግለጫ “የከተማ ቦታ የሊዝ አዋጁ የከተማ ነዋሪዎችን ንብረት የማፍራት፣ የማስተዳደር፣ የማስተላለፍ መብት የሚሻሻል ነው፤ አዋጁ በተዘዋዋሪ የዜጎች ሃብት ነጠቃ ነው፤ የከተማ ነዋሪ ዜጎችን ሕገመንግስቱ መብት ገጭም የመንግስት ጫኛ ያደርጋል፤ ሕገመንግስቱ ለሕዝቡ ያረጋገጠውን የንብረት ባለቤትነት መብት /ቤትና ከቤት ጋር የተያያዘ ሜትን ጨምሮ/ ያይገረራል” ይላል፡፡ ይህ የመድረክ መግለጫ በሚጠቃለያው “በገጠር ነዋሪው አርሶ አደር የይዘታው ባለቤት መሆን እንዳለበት ሁሉ የከተማ ነዋሪውም የሚኖሩ ቤት የሠራበት ሜት ባለቤትነት

እንዲረጋገጥ ትግሉን እቀጥላለሁ" ይልና ፣ በመጨረሻም ለዚህ ትግሉ ሕዝቡ ከጎኑ እንዲሰለፍ ጥሪ አቅርቧል፡፡ እስቲ እነዚህን የመድረክ አቋሞች አንድ በአንድ እንመልከት፡፡

መድረክ "አዋጁ የከተማ ነዋሪዎችን ንብረት የሚጠይቅ፣ የሚከተልና የሚከተላለፍ መብትን ይነጥቃል፡፡ ይህም የዜጎችን ሕገ መንግሥታዊ መብት ይሸረሸራል" ብሏል፡፡ ይህን የመድረክ አቋም ለመረዳት በቅድሚያ የአፌዴሪ ሕገ መንግሥት ላይ ስለንብረት ባለቤትነት የተደነገገውን መመዘኛ ጠቃሚ ነው፡፡ ሕገ መንግሥቱ በአንቀፅ 40 ንዑስ አንቀጽ 1 ላይ "ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ዜጋ የግል ንብረት ባለቤት መሆኑ/መሆኗ ይከበርለታል/ይከበርላታል፡፡ ይህ መብት የሕዝብን ጥቅም ለመጠበቅ በሌላ ሁኔታ በሕግ እስካልተወሰነ ድረስ ንብረት የሚያዝና በንብረት የሚጠቀም ወይም የሌሎችን ዜጎች መብቶች እስካልታቃረነ ድረስ ንብረትን የሚሸጥ፣ የሚመረክ ወይም በሌላ መንገድ የሚከተላለፍ መብቶችን ያካትታል" ይላል፡፡

በዚህ አንቀፅ በንዑስ አንቀጽ 2 ስለግል ንብረት ምንነት ሲገልጽም፡ "ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ዜጋ ወይም ሕጋዊ ሰውነት በሕግ የተሰጣቸው የኢትዮጵያ ማህበራት ወይም አግባብ በአላቸው ሁኔታዎች በሕግ በተለየ በጋራ የንብረት ባለቤት እንደሆኑ የተፈቀደላቸው ማህበረሰቦች በጉልበታቸው፣ በሙከራ ችሎታቸው፣ ወይም በካፒታላቸው ያፈሩት ተጨማሪ የሆነና የተጨማሪ ጠባይ ሳይኖረው ዋጋ ያለው ወጠቅ ነው" ይላል፡፡ ሕገ መንግሥቱ ከላይ ከተጠቀሰውና ለንብረት ምንነት ከሰጠው ትርጉም አኳያ በቅርቡ የወጣው የከተማ ቦታ የሊዝ አዋጅ፣ በሕገ መንግሥቱ የተደነገገውን ንብረት የሚጠይቅ መብት አይገረርም፡፡

መሬት የተፈጥሮ ሃብት ሲሆን ጉልበትን፣ የፈጠራ ችሎታን ወይም ካፒታልን በመጠቀም ሀብት ማጠቃለያ የሚያስችል መሰረታዊ ግብዓት ነው፡፡ መሬት በራሱ እንደግል ንብረት የሚቆይ ሀብት ሳይሆን፣ ሀብት ማጠቃለያ የሚያስችል ግብአት ነው፡፡ በመሆኑም እንደግል ንብረት ሊታይ የሚችልበት የመሆኑ አግባብ የለም፡፡ ሰዎች በመሬቱ ላይ ያፈሩት ሐብት ግን እንደ ግል ንብረታቸው ይቆጠራል፡፡ የአፌዴሪ ሕገ መንግሥት ሁሉም ዜጎች በተፈጠሩበትና የዜግነት መብት ባላቸው አገራቸው ላይ በጋራ የመሬት ባለቤትነት መብት አላቸው ሲል የደነገገውን መሬትን ማንም ጠፍጥፎ ያልሰራው በመሆኑና ሰዎች ምድር ላይ በመፈጠራቸው ማንም ሊከለከላቸው የሚችለው የመጠቀም መብት ያላቸው የተፈጥሮ ሃብት መሆኑን መሻሻ በመድረግ ነው፡፡

ከላይ እንደተገለፀው መሬት ንብረት ለማጠቃለያ አስፈላጊ የሆነ መሠረታዊ ግብአት በመሆኑ በአንቀጽ 40 ንዑስ አንቀጽ 6 ላይ "መንግስት ለግል ባለሐብትና በሕግ በሚወሰን ክፍያ በመሬት የመጠቀም መብታቸውን ያስከብርላቸዋል" ይላል፡፡ አፈፃፀሙ በሕግ እንደሚወሰንም ይገልጻል፡፡ (በቅርቡ የፀደቀው የከተማ ቦታ ሊዝ አዋጅ አፈፃፀሙ ለመወሰን የወጣ ህግ ነው፡፡) እንግዲህ አዋጁ በሕገ መንግሥቱ ላይ የሰፈረውን የዜጎችን ሀብት የሚጠይቅ ሕገ መንግሥታዊ መብት የሚረረው በምን አኳኝ ይሆን? ይህን ጥያቄ ለመድረኮች መተው ይቀላል፡፡

የከተማ ቦታን በሊዝ የሚያዝ አዋጅ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የዜጎች ሀብት ነጠቃ መሆኑንም ማረከ በመገለጫው ላይ ጠቅሷል፡፡ በዚህ ዙሪያ ሕገመንግስቱ የሚለውን ከመጥቀሳችን በፊት፣ ከሀብት/ንብረት ጋር በተያያዘ የሊዝ አዋጁ ላይ የሰፈረውን ለግንዛቤ ይሆንን ዘንድ እንመልከት፡፡ ከዚህ ጉዳይ ጋር በተያያዘ ግንኙነት ያለው ሆኖ ያገኘሁት የአዋጁን ክፍል 4 “የከተማ ቦታ ስለመለቀቅ” የሚለው ደንጋጌ ነው፡፡ በዚህ የአዋጅ ክፍል (አንቀፅ 25 ንዑስ አንቀጽ 1) ስር፣ “ቦታ በሊዝ ወስዶ በሕገ መሠረት ጥቅም ላይ ያልዋለ፣ ቦታው ለሕዝብ ጥቅም ተብሎ ለሌላ አገልግሎት ሲወሰን ወይም የሊዝ ይዞታ ዘመኑ ሲያበቃ፣ ከቦታው ላይ ለሚሰጠው ንብረት/ሃብት በቅድሚያ ተመገብኝ ካሳ ይከፈላል፣ ምትክ ቦታም ይሰጠዋል፡፡” ይላል፡፡

ቀደም ሲል እንደጠቀስነው ሜት ለሕዝብ ፋይዳ ያለውን ልማት ለማከናወን የሚያስችል መሰረታዊ ግብአት ነው፡፡ አንድ ግለሰብ ሜት በሊዝ ሲይዝ ዋና አላማው በሜቱ ማጠቃለያ ብቻ ነው፡፡ ከዚህ ባለፈ ሜት ጌጥ አየደለም፡፡ እናም ግለሰቡ ሜቱን ካላለማው፣ ከሜቱ ሊገኝ ይችላል የነበረውን ጥቅም በማስቀረቱ ሜቱ ተነጥቆ ለሌላ ማልማት ለማቻል ሰው መስጠት አለበት፡፡ እንግዲህ ይህ የሊዝ አሰራር ሰዎች በጉልበታቸው፣ በመፍጠር ችሎታቸው፣ በካፒታላቸው ያፈሩትን ሀብት ወይም ንብረት መወሰን የሚሆነው በምን አኳኑን ነው?

“አዋጁ የከተማ ነዋሪውን ሕገመንግስታዊ መብት ገፍፎ የመንግስት ጠዕኛ ያደርጋል” ብሏል፣ ማረከ በመገለጫው፡፡ ይህን የማረከ የተቃዋም ሃሳብ ለመረዳት በቅድሚያ የጠዕኛን ምንነት እንመልከት፡፡ ጠዕኛ ማለት በግለሰብ ርስትነት የተያዘ ሜት ላይ የግለሰቡን ሜት እያለማ ምርቱን ለባለጌቱ እየገበረ ሜቱ ላይ የሚኖርበት ጥግ ብቻ ስለተሰጠው ጉልበቱንም ጭምር እየገበረ የሚኖር ሰው ነው፡፡ ጠዕኛ ሜቱን በርስትነት ለዘለአለም የሚያዝ፣ የሚሸጥና የሚለወጥ መብት የሌለው ማለት ሳይሆን፣ በሜቱ ላይ በጉልበቱና በዕውቀቱ የሚመረጠው ምርት ላይ የባለቤትነት መብት የሌለው፣ የራሱም ጉልበት ላይ ሙሉ በሙሉ የማዘዝ መብት የተነፈገውና የገዛ ምርቱን ባለቤትነት ያጣ አርሶ አደር ማለት ነው፡፡ እናም ሜትን በሊዝ በማያዝ ሀብት/ንብረት የሚፈራት መብትን የሚቅደው አዋጅ በምን አኳኑን ነው ባለሊዡን ጠዕኛ የሚደርገው? ማረኮችም ሆኑ ሌሎች ይህን ቢያስበበት መልካም ይመስለኛል፡፡

በተለይ ሁሉንም ባወጣው መገለጫ ላይ የሊዝ አዋጁ ለሕዝብ ደምፅ ወሳኔ መቅረብ አለበት የሚል አቋም ይዟል፡፡ ደምፅ ወጣቱን በተመለከተ አንድ መታወቅ ያለበት ነገር ሕገመንግስቱ ላይ በግልፅ የተቀመጠ መሆኑ ነው፡፡ የትኛው ጉዳይ ለሕዝብ ወሳኔ እንደሚልክ ሕገመንግስቱ ይገልጻል፡፡ ሕገመንግስቱ ላይ ስለሚሰጠው ባለይዞታነት የወጣውን ደንጋጌ ማስፈፀም የሚያስችሉ አዋጆችን ማወጣት አዋጅ የሚወጣት ሕገመንግስታዊ ሥልጣን ያለው የሕዝብ ተወካዮች ምክርቤት ነው፡፡ ይህ የሕዝብን የተማከለ ክፍተኛው የመንግስት የሥልጣን ባለቤት ሕገመንግስቱንና የሕዝቡን ጥቅም የማዘረር ወሳኔ አያፀድቅም፡፡ ሕዝብ መንግስቱን ያለበት በእያንዳንዱ ጉዳይ ላይ ሕዝብ መከራ ዘክሮ ደምፅ እየሰጠ

